

Melyik a legjobb?

Négyszer élhettem végig szír orthodoxok között a húsvétot, ebből kétszer a teljes nagyhetet is. Közép-európai nagyváros frissen emigrált közösségében, felerészt keresztény közel-keleti kisország fővárosa háromtemplomos érsekének vendégként, a szír orthodoxia évszázadokon át központjának számító török-szír határvidék negyedik századi kolostorában, kirándulásképp egy tizenöt családos falucska ugyanazidőtájt épült templomában, s legutoljára a második szíriai metropolisz más-más hagyományt követő két gyülekezetében. Ennyi tapasztalat után már megkockáztathat az ember némi összehasonlítást: amott a kiváló liturgikus érzékű, szép hangú pap és az iskolai liturgiaoktatás, ott az építkezés, a sokvallású közegben való önazonosság-keresés, itt a kisfiúk, fiúk s a fiatal férfiak kórusa, emitt a szólista diakonusok a legjobbak — ha összeraknánk, kijönne belőlük a világ minden szempontból legjobb szír orthodox templomi közössége.

Nem minden irónia nélkül tettem föl magamnak a megengedhetetlenül naív kérdést: „Melyik a legjobb?” Iróniával az ál-naivitásom iránt, s mindig kedves visszaemlékezésül egy kopt atyára. A sivatagi kolostor —hol máshol lenne egy kolostor, mint sivatagban?— eredetileg fogorvos szerzetese, több nyelven beszélő, nagy tekintélyű, de nyilvánvalóan ellenzéki, renitens személyiség, pártfogásával, magyarázataival, sok, másképpen hozzáférhetetlen adat és körülmény közlésével nagy segítségemre volt. Sok-sok órán keresztül beszélgettünk, órák között, de a szertartások alatt is. (A szigorúbb szerzetesek rosszalották is túlzott jókedvünket.) Azt hittem, már pontosan érti, miért vagyok ott, mit akarok tőlük, tőle, mi az, ami kutatás, mi az, ami magánvaló élmény. Ismerte vallási hátteremet, azt, hogy járok orthodox templomokba is, Kairóban meg Alexandriában végiglátogattam az orthodox és unitus kopt, örmény, szír, káld, melkita, maronita, etióp templomokat, ismerem egy kissé a zsidó liturgiát, s bevallottam, hogy voltam én muszlimoknál, hindu, buddhista, dzsaina és szikh szertartáson is. Az utóbbi ötnél persze másként, mint az előzőkben.

Húsvét vasárnap kimenőt kapott, óriási, rozszant kocsival kirándulásra vitt a Nátron-tavakhoz, útközben egy baráti családnál fölvette a hatalmas mennyiségű húsból és mindenféle süteményből álló ebédet, hozzá kólát, és az egyik tó partján letáboroztunk. (A sós tó közepén édesvízforrás volt: a hagyomány szerint a Kisjézusnak fakadt, hogy ihasson.) Embert nem sokszor láttam annyit és úgy enni — a babból és olajbogyóból álló szigorú negyvennapos böjt után. (Mások, mondta, csak kenyéren éltek.) Folyt a zsír a szakállán, és a habitusára is jutott. Kibökte: „Akkor most szerinted melyik a legjobb liturgia?” Itt és most a kopt — őszintén válaszoltam. Őszintén Aleppóban is: a szír. Emitt: a szerb.

És leszek-e őszinte itt és most, ahol, én is tudom, mégiscsak otthon vagyok?